

Om de grootscheepse renovatie van de Haagse volkswijk Transvaal kleur te geven, zijn kunstenaars in de wijk actief. „Wij zijn geen sociaal werkers.”

Door onze correspondent
FLORIS-JAN VAN LUYN

DEN HAAG, 15 JUNI. Sloop inspireert. Afbraak dwingt tot creativiteit. Terwijl de 'weggesaneerde' bewoners de Haagse stadsvernieuwingswijk Transvaal verlaten, trekken binnen- en buitenlandse kunstenaars de wijk in om de transformatie die daar plaatsheeft, te onderzoeken en onder de aandacht te brengen.

Vrijwel nergens in de Nederland gaat de oude stad zo radicaal op de schop als in de Haagse multiculturele volkswijk Transvaal. Van de 6.700 huur- en koopwoningen die er oorspronkelijk stonden, worden 3.000 gesloopt. Daar komen 1.600 nieuwe woningen en enkele parken voor terug. De gehele operatie duurt twaalf jaar.

Zestig procent van de bewoners die gedwongen moeten verhuizen, zegt terug te willen. Maar of dat ook werkelijk kan, is de vraag. De gesloopte woningen zijn vrijwel zonder uitzondering goedkope huurwoningen, terwijl de nieuwbouw uit koopwoningen en huurwoningen bestaat, waarvan slechts een deel in de goedkope sector. 'Vernieuwing en differentiatie' heet dat in het vocabulaire van de gemeente. Opdat er meer 'woonmilieus' komen die een 'opwaartse wooncarrière' mogelijk maken, zodat 'een van de grootste probleemwijken van Nederland' weer een plek wordt 'om trots op te zijn'.

Allemaal leuk en aardig, zegt Sabrina Lindemann, „maar als je oude bomen kapt en nieuwe aanplant, betekent dat niet dat de sfeer behouden blijft.” Transvaal is een wijk met een sterke sociale structuur, erkent de gemeente. Zo'n 90 procent van de bewoners is allochtoon, de grootste groep vormen Antillianen en Surinamers. „Zal

die structuur door de komst van zoveel nieuwe bewoners en het vertrek van oude bewoners intact blijven”, vraagt kunstenaar Lindemann zich af. Deze vragen kaart zij samen met mede-initiatiefneemster Annechien Meier aan met haar mobiel projectbureau OpTrek, 'een tijdelijke organisatie van kunstenaars' die zich drie jaar geleden in de wijk heeft gevestigd.

„Het is gigantisch wat hier in de levens van de bewoners gebeurt”, zegt Lindemann vanuit het tijdelijk onderkomen van OpTrek, een leegstaande woning in de wijk die door de Haagse woningcoöperatie Staedion ter beschikking is gesteld. „Ik woon nu vijf jaar in Transvaal. Dit is een rauwe buurt. Er gebeurt veel op straat. Dat kan niet zo blijven”, zegt Lindemann. Maar bij de manier waarop de wijk nu wordt gesaneerd stelt ze vraagtekens. „Er komen veel minder woningen terug voor het aantal dat wordt afgebroken en het merendeel van die nieuwbouw worden koopwoningen. Het is een manier van uitdunnen. De economisch zwakken verlaten de wijk en verhuizen noodgedwongen naar de rand van de stad. Het is een vorm van sociale sanering.”

Lindemann, die de Duitse nationaliteit heeft, is gegrepen door de schaal waarop de stadsvernieuwing in Nederland wordt aangepakt. „Er zijn 56 plekken aangewezen als achterstands- of herstructureringswijken! We willen dat begrepen wordt wat er gebeurt – dat stadsvernieuwing met veel meer te maken heeft dan het slopen van woningen die niet langer voldoen aan de standaard van de tijd.”

En dus bood het kunstenaarsduo Piek! bewoners onder het motto 'Sloop-zelf' de gelegenheid „op geheel eigen wijze” afscheid te nemen van hun huis. „Zoals u weet is er in deze leefbaardere wijk helaas geen plaats meer voor u”, schreef Piek! in een brief aan de bewoners van Transvaal. Kunstenaarsduo José den Hartog en Lynn Buma bemanden enkele dagen naaiatelier 'Onherstelbaar Verbeterd', waar kledingsstukken van wijkbewoners op kunstzinnige wijze worden aangepast. En kunstenaar Til-

mann Meyer-Faje hing grote bordes met 'Te Sloop' op in de wijk, bij wijze van reclame van een makelaar in afbraakpanden.

Waar het allemaal goed voor is? „Kunst als breekijzer”, antwoordt Jan Konings van architectenbureau RAL2005. „Wij zijn activator of initiatiefnemer. We willen mensen mobiliseren.”

Voor OpTrek ontwierp Konings samen met Duzan Doepel het concept voor een één- tot vijfsterrenhotel waar mensen met verschillende achtergronden bijeen worden gebracht, van illegalen tot de beterbedeelden om zo de 'tussenruimten' en de 'periode van schijndood', tussen afbraak en wederopbouw, beter te benutten.

Lindemann is het eens met Konings ideologie. „Kunstenaars kunnen thema's aansnijden die de gemeente of sociaal werkers niet kunnen bedenken. En toch zijn we geen sociaal werkers, die moeten zoeken naar oplossingen. Wij werken vanuit de kunst en hebben andere doelen. Maar we kunnen wel bewustzijnsprocessen op gang brengen en discussie uit te lokken.”

Konings en Doepel noemen dat 'tegenmodellen': artistiek geïnspireerde maatschappelijke alternatieven die ingaan tegen een trend. Hun 'Restaurant Gratis', dat vorig jaar voor één dag bestond in Transvaal, trok horden gegadigden. Het eten was er kosteloos, de ingrediënten kwamen van de Haagse Voedselbank en de kok was betrokken van kwaliteitsrestaurant Seinpost in Scheveningen. „Het was heel succesvol. Veel mensen hebben behoefte aan zo'n plek.”

„Konings en Doepel zijn bezig met tussenfasen: oud is goed, nieuw is goed, maar wat gebeurt daartussen? Zo ontstaan deze gedachten”, zegt Lindemann. „Bij OpTrek zit er altijd een visie achter. We zijn geen CliniClowns die de wijk proberen op te vrolijken. De gemeente organiseert projecten met kinderen om huizen te schilderen. Die zijn al afgeschreven, maar worden met een sausje besprenkeld. Onze doelstellingen zijn anders. Wij willen de dingen niet zomaar laten gebeuren.”